

ЗАТВЕРДЖЕНО

педагогічною радою

(протокол №1 від 26.08.2022р.)

**Навчальна програма
«ЗДОРОВ'Я, БЕЗПЕКА ТА ДОБРОБУТ. 5 клас»**

розроблена на основі модельної програми

“Здоров’я, безпека та добробут. 5–6 класи (інтегрований курс)”

*(авт. Шиян О. І., Волощенко О. В., Гриньова М. В., Дяків В. Г., Козак О. П.,
Овчарук О. В., Седоченко А. Б., Сорока І. З., Страшко С. В.)*

Зміст навчальної програми забезпечує підручник «Здоров’я, безпека та добробут. 5 клас»
(авт..Шиян О, Волощенко О, Дяків В, Козак О, Седоченко А)

Навчальна програма складається:

I. Вступ (пояснювальна записка)

II. Зміст інтегрованого курсу

- Зміст (навчальний план курсу), очікувані результати навчання та види діяльності учнів
- Календарно-тематичне планування

III. Система оцінювання результатів навчання

IV. Список використаних джерел

I. Вступ

Навчальна програма з курсу “Здоров’я, безпека та добробут” для 5 класів закладів загальної середньої освіти відображає засадничі ідеї Державного стандарту базової середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 30. 09. 2020 р. № 898), з урахуванням Державного стандарту початкової загальної освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87) та положення концепції «Нова українська школа» (2016 р.), Типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 19 лютого 2021 року № 235, з урахуванням “Методичних рекомендацій для розроблення модельних навчальних програм” (лист Міністерства освіти і науки України від 24.03.2021 р. № 4.5/637-21), модельної програми “Здоров’я, безпека та добробут. 5–6 класи (інтегрований курс)” (авт. Шиян О. І., Волощенко О. В., Гриньова М. В., Дяків В. Г., Козак О. П., Овчарук О. В., Седоченко А. Б., Сорока І. З., Страшко С. В.), яка має гриф “Рекомендованої Міністерством освіти і науки України” (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795).

Програма забезпечує досягнення мети соціальної і здоров’язбережувальної галузі згідно Державного стандарту базової середньої освіти: розвиток особистості учня, який здатний до самоусвідомлення, гармонійної соціальної і міжособистісної взаємодії, спрямованої на збереження власного здоров’я та здоров’я інших осіб, дбає про безпеку, виявляє підприємливість та професійну зорієнтованість для забезпечення власного і суспільного добробуту.

Навчальна програма з курсу “Здоров’я, безпека та добробут” спрямована на розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їх соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу.

Забезпечує реалізацію вказаної мети, визначає послідовність досягнення очікуваних результатів навчання з соціальної і здоров’язбережувальної освітньої галузі, зміст та види навчальної діяльності учнів, що спрямовані на реалізацію очікуваних результатів.

Метою соціальної і здоров’язбережувальної освітньої галузі є розвиток особистості учня, який здатний до самоусвідомлення, гармонійної соціальної і міжособистісної взаємодії, спрямованої на збереження власного здоров’я та здоров’я інших осіб, дбає про безпеку, виявляє підприємливість та професійну зорієнтованість для забезпечення власного і суспільного добробуту.

Навчальна програма курсу “Здоров’я, безпека та добробут” спрямована на реалізацію таких **вимог до обов’язкових результатів навчання** дітей, які передбачають, що учень / учениця:

- турбується про особисте здоров’я та безпеку, уникає факторів ризику, реагує на фактори і діяльність, що становить загрозу для власного і суспільного життя, здоров’я, добробуту;
- визначає альтернативи, прогнозує наслідки, приймає рішення для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров’я і добробуту;
- усвідомлює цінність та дотримується здорового способу життя, аналізує та оцінює наслідки і ризику для здоров’я і суспільства;

- виявляє підприємливість та поводить етично для поліпшення здоров'я, безпеки і добробуту власного та інших осіб.

Програма охоплює **формування наскрізних в усіх ключових компетентностях умінь**, таких як: читати з розумінням, висловлювати власну думку, критично і системно мислити, логічно обґрунтовувати позицію, діяти творчо, виявляти ініціативу, конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими.

Під час змішаного навчання та онлайн-навчання важливо стимулювати роботу дітей онлайн-навчальних середовищах та вчити співпрацювати у онлайн-команді.

Важливо на уроках та позаурочний час виділяти час на активну взаємодію учнів офлайн та онлайн, навчати у різних умовах знаходити ефективні способи взаємодії для дискусії, групової та парної роботи, а також проектної діяльності.

II. Зміст інтегрованого курсу

Зміст навчальної програми інтегрованого курсу “Здоров’я, безпека та добробут” в 5 класі присвячено розкриттю питань, пов’язаних з особистим добробутом та добробутом інших, умінню вчитися, безпеки, здоров’ю та формуванню підприємливості. Зміст програми структуровано за підручником “Здоров’я, безпека та добробут”, 5 клас, авторів Шиян О. І., Волощенко О. В., Дяків В. Г., Козак О. П., Седоченко А. Б. за такими модулями.

- **Модуль 1.** Добробут
- **Модуль 2.** Добробут і особиста безпека
- **Модуль 3.** Добробут і вміння вчитися
- **Модуль 4.** Добробут і особисте здоров’я
- **Модуль 5.** Добробут і підприємливість

У зв’язку із запровадженням в Україні воєнного стану та широкомасштабної агресії росії на уроках різних модулів вводиться **хвилинка безпеки**, де учні / учениці навчаються діяти у різних ситуаціях, пов’язаних з особливими умовами у країні.

Календарно-тематичне планування (1 година на тиждень)

№ з/п	Дата проведення	Тема. Дослідницькі чи проблемні запитання	Очікувані результати	Види навчальної діяльності

Календарно-тематичне планування додається.

5 клас

Очікувані результати	Пропонований зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності
Модуль 1. Добробут (2 год)		
визначає свої потреби, бажання, інтереси та цілі	Добробут. Особистий і суспільний добробут. Складники особистого добробуту: прагнення задоволення життям, турбота про фізичне, психічне та соціальне здоров'я та прийняття стійкого способу життя. Добробут у школі. <u>Орієнтовні проблемні питання:</u> · Що таке добробут? · Чому добробут важливий? · Від чого залежить добробут людини? · Що приносить мені радість? · Добробут у школі – це що?	Створення мапи думок «Що таке добробут?» Обговорення в загальному колі проблемного запитання «Від чого залежить добробут людини?». Моделювання життєвих ситуацій «Добробут у школі». Створення та обговорення дерева асоціацій «Що приносить мені радість?»
пояснює, що здоров'я, безпека і добробут є підґрунтям успішного майбутнього		
розуміє перспективність своєї діяльності для успішного майбутнього		
Модуль 2. Добробут і особиста безпека (6 год)		
діє за алгоритмом у небезпечних ситуаціях, використовуючи інформацію, що міститься в тексті інструкції	Цінність життя. Безпека і безпека. Безпека особистості. Безпечний простір (екологічний, фізичний, психологічний та інформаційний). Загрози для безпеки. Безпека життєдіяльності. Безпека пішохода. Безпека пасажирів. Безпека користування громадським транспортом. Етика пасажирів. Поведінка пасажирів при ДТП. Безпека в побуті. Ризики побутового травмування, проникнення в оселю зловмисників тощо.	Обстеження безпеки класу, дороги до школи, своєї оселі. Моделювання поведінки самопомогі у разі небезпечних побутових ситуацій. Відпрацювання алгоритму дій домедичної самопомогі. Командне розроблення візуальних алгоритмів - до кого та як звертатися в небезпечних ситуаціях

		(плакат, презентація тощо).
моделює ситуацію надання першої долікарської допомоги в разі травматизму чи поганого самопочуття		
здатний викликати необхідні рятувальні служби, повідомляючи відповідно до ситуації необхідну інформацію		
визначає потенційні небезпеки навколишнього середовища для здоров'я і безпеки людини (дорожній рух, забруднення, хімічні речовини, ультрафіолетове випромінювання тощо)		
розпізнає ймовірні небезпеки природного, техногенного, соціального характеру і побутового походження	Пожежна безпека. Причини виникнення та способи гасіння невеликих пожеж. Особливості гасіння електроприладів. Захист органів дихання під час пожежі. Безпека надворі. Місця підвищеної небезпеки. Екстремальні ситуації. Безпека відпочинку на природі. Алгоритми дій у небезпечних ситуаціях різного походження. Допомога в разі небезпеки. Домедична допомога. <u>Орієнтовні</u> <u>проблемні питання:</u> • Хто відповідає за мою безпеку? • До кого і як звертатись у разі потреби у медичній допомозі / небезпечних ситуаціях?	Моделювання безпечної поведінки з тваринами. Відпрацювання вмінь аналізу дорожньої ситуації, в т.ч. в умовах обмеженої оглядовості; переходу дороги Укладання правил поведінки у транспорті "Я - пасажир". Відпрацювання поведінки під час небезпечних ситуацій у транспорті. Відпрацювання алгоритму дій при потрапленні до

	• Які професії надають допомогу в небезпечних ситуаціях та при потребі медичної допомоги? • Місця підвищеної небезпеки на дорозі: як поводитись? • Які небезпечні ситуації можуть бути у транспорті та як поводитись у них?	екстремальної ситуації на природі. Мапа думок “Як бути дружнім до природи?” Складання пам’ятки «Мій безпечний відпочинок на природі”
використовує перевірену інформацію для прийняття рішення щодо вибору повсякденної поведінки на користь безпеки та добробуту		
приймає рішення щодо надання самодопомоги та допомоги іншим особам, звернення до інших осіб чи відповідних служб		
звертається до фахівців у небезпечних ситуаціях, наслідкам яких не може зарадити власними силами		
пояснює вибір власних альтернатив і рішень з огляду на вплив зовнішніх чинників		
розпізнає приклади поведінки, дружньої до навколишнього середовища		
Модуль 3. Добробут і уміння вчитися (7 год)		
визначає, ідентифікує та обговорює фізичні, психічні (у тому числі емоційні) і соціальні зміни, які відбуваються під час переходу в основну школу	Уміння вчитися. Зміни, які відбуваються під час переходу в основну школу. Менеджмент навчання (планування і організація). Зміна форм діяльності. Втома і відпочинок. Власний освітній простір. Рациональний розподіл часу . Способи засвоєння навчальної інформації (активне слухання і читання з розумінням). Використання цифрових	Обговорення змін, які відбуваються під час переходу в основну школу. Обговорення очікувань учнів від навчання. Створення власного портфоліо. Створення мапи думок.
організовує власний освітній простір, раціонально розподіляє час		
визначає прагнення і потреби у сфері власного		

особистісного розвитку та навчання		
обґрунтовує обмеженість ресурсів (зокрема часу)		
передбачає вплив на власне здоров'я, безпеку, добробут та здоров'я неналежного використання цифрових пристроїв	пристроїв у навчанні. <u>Орієнтовні проблемні питання:</u> · Уміння вчитися - це як? · Навіщо нам навчатись? · Чи може навчання приносити задоволення? · У чому є зв'язок між навчанням та добробутом? · Як дізнатися про свої сильні сторони та здібності? · Чи можуть захоплення допомагати в навчанні? · Якими є мої інтереси? Що мене цікавить? · Чи можна планувати, не маючи цілей? · Як планувати своє навчання відповідно до своїх цілей? · Як спланувати свій робочий час ефективно? · Як сучасні технології можуть допомогти мені у навчанні?	Самооцінювання сильних сторін та здібностей. Розроблення дерева цілей до своєї навчальної діяльності. Відпрацювання навичок планування часу з урахуванням правил здорового життя. Складання розкладу на день, тиждень. Мозковий штурм в командах та презентація ідей "Як сучасні технології можуть допомогти мені у навчанні".
виявляє чуйне ставлення до людей з особливими потребами		
Резерв часу (1 год)		
Модуль 4. Добробут і особисте здоров'я (12 год)		
Розділ 4.1. Фізичне здоров'я і фізичний розвиток (8 год)		
моделює ситуацію надання першої долікарської допомоги в разі травматизму чи поганого самопочуття	Здоров'я людини та його складники. Чинники впливу на стан здоров'я. Захворювання. Інфекційні та неінфекційні хвороби; їх поширення. Захист здоров'я (профілактика, вакцинація, карантин тощо). Допомога в разі погіршення стану здоров'я; домедична допомога. Зв'язок між способом життя та	Мапа думок «Ознаки здоров'я, та ознаки хвороби?» Обговорення « Як найменші зусилля допомагають нам залишатись здоровими?» Моделювання поведінки в разі погіршення самопочуття.

	добробутом тепер і у майбутньому. Здоровий спосіб життя. Особисте здоров'я; фізичне здоров'я і фізичний розвиток.	Дискусія « Вплив способу життя на здоров'я і добробут у майбутньому».
виявляє ризики неналежного поводження із тваринами (домашні, бездомні, дикі)		
пояснює наслідки недотримання здорового способу життя на основі інформації, що міститься в різних текстах		
використовує перевірену інформацію для прийняття рішення щодо вибору повсякденної поведінки на користь здоров'я, безпеки та добробуту		
поводиться безпечно під час спілкування, зокрема з тваринами	Особиста гігієна. Складові особистої гігієни підлітка. Особливості гігієни тіла відповідно до стану хвороби і епідеміологічної ситуації тощо. Харчування. Значення води і харчування для розвитку і здоров'я підлітків. Особливість харчування у підлітковому віці. Правила купівлі, обробки і зберігання харчових продуктів. Перша допомога при харчових отруєннях. Рухова активність та особисте здоров'я. Спорт та здоров'я. Відомі спортсмени України. <u>Орієнтовні проблемні питання:</u> • <i>Хто відповідає за моє здоров'я?</i> • <i>Що робити, якщо погіршилося самопочуття?</i> • <i>Чи впливає спосіб життя на мій фізичний розвиток?</i> • <i>Чим відрізняються правила безпечної поведінки при інфекційних та неінфекційних хворобах?</i>	Складання пам'ятки «Моя безпечна поведінка в умовах карантину?» Вибір продуктів харчування з максимальною користю для себе та родини. Відпрацювання вмінь вибору товару (харчових продуктів) серед багатьох запропонованих у найближчій крамниці. Укладання ланчбоксу з огляду на корисність продуктів харчування та їх вартості. Виконання руханок/вправ для формування правильної постави, гімнастики для очей, дихальних вправ тощо. Складання комплексу вправ ранкової гімнастики. Створення есе «Рух – це

	· <i>Навіщо робити щеплення?</i> · <i>Чи пов'язані харчування і здоров'я?</i> · <i>Як обрати продукти/товари, безпечні та корисні для твого здоров'я?</i> · <i>Як правильно харчуватися, коли ти не вдома?</i> · <i>Що може призвести до харчового отруєння?</i> · <i>Як займатися спортом без шкоди для здоров'я?</i>	ЖИТТЯ»
пояснює вибір власних альтернатив і рішень з огляду на вплив зовнішніх чинників		
приймає індивідуальні темпи вікових змін в організмі як вияв норми		
досліджує та обговорює чинники, що впливають на стан здоров'я і розвиток організму, зокрема профілактичні заходи щодо інфекційних і неінфекційних захворювань		
обирає продукти харчування, способи проведення дозвілля, відповідний одяг тощо, які приносять задоволення і користь для здоров'я, безпеки і добробуту		
знаходить інформацію щодо здоров'я, безпеки та добробуту в різних джерелах і перевіряє її достовірність		
обґрунтовує обмеженість ресурсів (зокрема здоров'я)		
вміє обирати продукти і товари за показниками якості, строків придатності, складу		
правильно інтерпретує інформацію, наведену на маркувальних знаках, упаковках для безпечного і раціонального використання		

харчових і промислових продуктів		
Розділ 4.2. Емоційне здоров'я та етична поведінка (4 год)		
демонструє модель безпечної поведінки згідно з інструкціями і правилами в соціальному і природному середовищі	Етична поведінка. Гуманність; чуйність; толерантне ставлення до інтересів та потреб інших осіб. Допомога іншим особам	Укладання правил ефективної співпраці з однокласниками
протидіє проявам тиску, агресії, маніпуляції і неповаги щодо себе та інших осіб	Психічне та емоційне здоров'я. Розвиток особистості, її психічних процесів. Вплив поведінки на здоров'я і безпеку. Переваги упевненої поведінки. Поняття самооцінки. Булінг і протидія його проявам. Спілкування з дорослими. Повага до батьків та вчителів. Взаємодопомога членів родини. Спілкування з однолітками. Стосунки між хлопцями і дівчатами. Безпека спілкування в Інтернеті. <u>Орієнтовні проблемні питання:</u> • Як почуватися комфортно у школі? • Як ефективно співпрацювати з однокласниками? • Як стати командою? • Що робити, якщо я (ми) не згодний(згодні) з іншими? • Як залагоджувати конфлікти? • Що таке реклама?	Виконання вправ на згуртування колективу. Робота з картками "Етична та безпечна поведінка". Моделювання запобігання конфліктним ситуаціям ("дерево рішень" конфліктних ситуацій). Аналіз соціальної і комерційної реклами. Відпрацювання вміння висловлювання почуттів та взаєморозуміння. Виконання вправ для розвитку самоповаги і поваги до інших людей
бережливо ставиться до власного майна та майна інших осіб, обґрунтовує недоторканність чужого майна		
ідентифікує причини та наслідки виникнення конфліктів у різних ситуаціях		
пояснює почуття інших осіб і визнає їх право на		

вираження своїх почуттів		
моделює кроки задоволення власних потреб з урахуванням можливостей своїх та інших осіб		
встановлює нові контакти та ефективно співпрацює для досягнення результату, використовує різні засоби зв'язку		
застосовує вербальні і невербальні засоби спілкування для конструктивної комунікації		
бере участь у груповій роботі, враховуючи індивідуальні особливості і потреби		
толерантно ставиться до поглядів, переконань, інтересів і потреб інших осіб, що не загрожують здоров'ю, безпеці і доброту		
виявляє розуміння індивідуальних відмінностей інших осіб		
вирізняє ознаки доброчинності		
розрізняє складники особистого простору (інтимний, соціальний, публічний), поважає чужий особистий простір під час спілкування		

Модуль 5. Добробут і підприємливість (6 год)

пояснює вибір власних альтернатив і рішень з огляду на вплив зовнішніх чинників	Підприємливість. Створення цінності для інших осіб. Можливості та ідеї; ресурси; діяльність.	Створення таблиці «Мої потреби та можливості».
моделює кроки задоволення власних потреб з урахуванням можливостей своїх та інших осіб	Підприємливість і власний розвиток. Власна діяльність для успішного майбутнього; зв'язок між навчанням, інтересами та професійним майбутнім. Планування власного майбутнього як вид особистої безпеки. Фінансова грамотність: потреби і можливості; доходи і витрати; бюджет. <u>Орієнтовні проблемні питання:</u> • Чи можна було б застосувати	Вибір власних альтернатив і рішень з огляду на вплив зовнішніх чинників. Створення мапи думок “Які професійні сфери я знаю”. Міні-дослідження: що таке зарплатня; хто, як і чому отримує гроші; чому різні люди можуть отримувати різну зарплатню.

	<i>мої інтереси у професійному житті?</i> • <i>Які вміння я хочу здобути?</i> • <i>Як я уявляю собі своє майбутнє? У чому я бачу успіх?</i> • <i>Що таке підприємливість?</i> • <i>Які професійні сфери я знаю?</i> • <i>Що таке бюджет?</i> • <i>Чому ресурси є скінченними? Навіщо люди працюють</i>	Практична робота «Складаємо бюджет». Обговорення ощадливого способу життя. Індивідуальна робота «Мої плани на літо»
доводить, що здоров'я, безпека і добробут є підґрунтям успішного майбутнього		
толерантно ставиться до поглядів, переконань, інтересів і потреб інших осіб, що не загрожують здоров'ю, безпеці і доброту		
визначає прагнення і потреби у сфері власного особистісного розвитку та навчання		
аналізує потенціал опанування різних видів діяльності		
аналізує і визначає різні аспекти способу життя, що приносять користь і задоволення (радість) для повноцінного життя		
аналізує взаємозв'язок між потребами людини та обмеженістю ресурсів		
оперує основними економічними поняттями (гроші, зайнятість, підприємництво тощо)		
розрізняє та зазначає законні джерела доходів для свого віку		
Резерв часу (1 год)		

III. Система оцінювання результатів навчання

Під час реалізації навчальної програми рекомендується наперед надавати учням / ученицям чіткі критерії оцінювання результатів навчання, стимулювати самооцінювати та взаємооцінювати власну діяльність відповідно наданих критеріїв, порівнювати власні результати, знаходити причини власних успіхів та невдач, навчати ставити цілі, визначати спосіб їх досягнення та визначати досягнутий рівень, аналізувати причини помилок і враховувати їх надалі. Показуємо дітям їхні успіхи, стимулюйте йти вперед, долати труднощі.

На уроках створюємо умови для формування вміння учнів аналізувати власну навчальну діяльність — проводимо рефлексію. Під час навчальної діяльності спрямовуємо учнів на спостереження своїх дій і дій однокласників, осмислення своїх суджень і дій з огляду на їх відповідність навчальним цілям.

В курсі проводиться семестрове оцінювання для визначення динаміки досягнень учнями результатів навчання за Держстандартом.

Форми поточного та підсумкового оцінювання результатів навчання:

- усна (різні види опитування);
- письмова (виконання діагностичних, самостійних робіт, тестування тощо);
- цифрова (електронне тестування тощо);
- практичної (організація різних видів дослідження, освітніх проєктів тощо).

Оцінювання зорієнтоване на:

- очікувані результати навчання на відповідному етапі освітнього процесу;
- ключові компетентності, а саме: вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, математична компетентність, компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, інноваційність, екологічна компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність, навчання впродовж життя, громадянські та соціальні компетентності, культурна компетентність, підприємливість і фінансова грамотність; та
- наскрізні вміння, а саме: читати з розумінням, висловлювати власну думку, критично і системно мислити, логічно обґрунтовувати позицію, діяти творчо, виявляти ініціативу, конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, вирішувати проблеми, співпрацювати з іншими.

Критерії оцінювання (додаються).

IV. Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти
2. Типова освітня програма для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти
3. Модельна навчальна програма “Здоров’я, безпека та добробут. 5–6 класи (інтегрований курс)” для закладів загальної середньої освіти (авт. Шиян О. І. та ін.)

Загальні критерії оцінювання результатів навчання учнів 5 класів

Рівні результатів навчання	Бал	Загальна характеристика
I. Початковий	1	Учень/учениця розрізняє об'єкти вивчення
	2	Учень/учениця відтворює незначну частину навчального матеріалу, має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення
	3	Учень/учениця відтворює частину навчального матеріалу; з допомогою вчителя виконує елементарні завдання
II. Середній	4	Учень/учениця з допомогою вчителя відтворює основний навчальний матеріал, повторює за зразком певну операцію, дію
	5	Учень/учениця відтворює основний навчальний матеріал, з помилками й неточностями дає визначення понять, формулює правило
	6	Учень/учениця виявляє знання й розуміння основних положень навчального матеріалу; відповідає правильно, але недостатньо осмислено; застосовує знання при виконанні завдань за зразком
III. Достатній	7	Учень/учениця правильно відтворює навчальний матеріал, знає основоположні теорії і факти, наводить окремі власні приклади на підтвердження певних думок, частково контролює власні навчальні дії
	8	Учень/учениця має достатні знання, застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, намагається аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежність між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність; відповіді логічні, хоч і мають неточності
	9	Учень/учениця добре володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в стандартних ситуаціях, аналізує й систематизує інформацію, використовує загальновідомі докази із самостійною і правильною аргументацією
IV. Високий	10	Учень/учениця має повні, глибокі знання, використовує їх у практичній діяльності, робить висновки, узагальнення
	11	Учень/учениця має гнучкі знання в межах вимог навчальних програм, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях, знаходить інформацію та аналізує її, ставить і розв'язує проблеми

	12	Учень/учениця має системні, міцні знання в обсязі та в межах вимог навчальних програм, усвідомлено використовує їх у стандартних та нестандартних ситуаціях; самостійно аналізує, оцінює, узагальнює опанований матеріал, самостійно користується джерелами інформації, приймає обґрунтовані рішення
--	----	--